

Úvodník 2021/XVI/1

Jana Dlouhá

Envigogika 16 (1) – Úvodník/Editorial

Published/ Publikováno 5. 11. 2021

DOI: [10.14712/18023061.631](https://doi.org/10.14712/18023061.631)

Vážení čtenáři, příznivci Envigogiky,

V době, kdy píšu tento úvodník, se má na nebi objevit polární záře. Co paměť sahá, nikdy předtím tu nebyla. Jenomže co tu dřív nebylo, se teď ukazuje nepříjemně často. Žijeme v období přechodu a s tím spojených nejistot; čekáme na znamení. Náznak nebo předzvěst toho, co přijde – v dobrém, nebo ve zlém...

Jdeme na noční výpravu. Na nebi hvězdy, jasné, kolem obzorů blednoucí. Mraky jako mléčné dráhy napříč oblohou. A stromy stále těsněji svírající horskou cestičku. Vzduch je nečekaně vlhý, bez trpké příchutě tlení, i přes pozdní podzim. Vystoupáme až na vrchol kopce, jenže i ten je zarostlý stromy. Hledáme průhledy, nic ale nevidíme.

Ráno se ukazuje, že nikdo (v celých Čechách) taky nic nevidí. Snad možná zítra – příště.

Naděje napnuté k příště – to je zkušenost posledních let a teď už desetiletí. Nenechat si ukrotit budoucnost, to jsme se zatím nenaučili. I když je věda docela účinnou obranou proti manipulaci, neumí popsat to, co by být mohlo. Co bychom měli teprve uskutečnit ... a tak zkoumáme terén nejistoty a hledáme orientační body. Znamení. Jak dobré může být to, co je zatím zcela neznámé? Musíme se rozhodovat, i když nevíme.

Také naši autoři osahávají terén neznámého: toho, co můžeme jen (ze své perspektivy) zkusit. [Lukáš Nekolný na příkladu proměn zoologických zahrad](#) ukazuje, jak se vyvíjí vztah člověka a (divokého) zvířete – mění se koncept, na němž jsou založeny, a následně i jejich vnější podoba. Původně měla tato zařízení symbolizovat lidskou moc nad přírodou, předvádět její „živé exponáty“; teprve postupně přechází k ochraně druhů a tzv. edutainmentu. Tuto [vzdělávací roli zoo ovšem problematizuje Marie Hrdá](#): z výsledků mezinárodních výzkumů vyplývá nejednoznačnost dopadu na environmentální cítění, hodnoty a postoje návštěvníků, i jejich znalosti o přírodě. Pokud se ale na přínosy zoo podíváme z etického hlediska, vidíme ale další možné okruhy jejich vlivu. Rozpor mezi těmito dvěma názory na (ne)přijatelnost „věznění“ divokých zvířat, jakkoli je morálně odůvodněné, ovšem může být jen zdánlivý – zmizel by, pokud by zoo byly jen ukázkou divočiny, nikoli jejich posledním útočištěm. Což je posun, k němuž dochází a přispíváme k němu i my, svými stále stoupajícími nároky.

Životní styl obyvatel planety začíná být totiž ve svém součtu neudržitelný. Hrozí, že lidská rozpínavost pohltí poslední zbytky přírody a jejich původních mimo-lidských obyvatel. Zabránit tomuto vývoji by asi mohla změna systému (to zatím nevíme), drobně přispět k ní ale může i každý z nás. Vědomá, odpovědně rozmyšlená volba spotřební strategie je jedním ze způsobů, jak nepříznivý stav řešit na individuální úrovni. My všichni jsme spotřebitelé, stejně jako jsme i občany, a to, jak (společně) naplníme tyto dvě role, teprve formuje ekonomický a politický systém. Úloha vzdělávání je tak zásadní pro utváření příští podoby

světa (bohužel vzdělávací systém tuto naši každodennost s velkým dopadem na jeho stav systematicky opomíjí). Jak kultivovat spotřební chování směrem k šetrnosti, naznačují dva články tohoto čísla: [Vzdělání k udržitelné spotřebě a životnímu stylu...](#) představuje širší souvislosti a teoretické základy, což doplňuje [druhý text](#) – navrhuje, jak odpovědné chování rozvíjet v praxi, například i s využitím [podkladových materiálů pro učitele](#) k tomu vytvořených. Podobné úvahy bývá užitečné rozšířit o perspektivu třetího světa; co se týče odpadních plastů (vedlejšího produktu spotřeby), zvažuje Loveth Aikowe [možnosti \(a limity\) environmentální vzdělávání na vysokoškolské úrovni v Nigérii](#). Jde o zemi, kde jednotlivci musí být hlavními činiteli žádoucích změn, protože systém často nefunguje (což této zkušenosti zajišťuje platnost celkem obecnou). K debatě o udržitelných zvyklostech v oblasti stravování a produkce potravin přispívá i [text kolektivu autorů z Jihočeské univerzity](#) – zkoumají, na čem je založena pěstitelská gramotnost u žáků na druhém stupni základních škol.

Vědomá změna hodnot a zvyklostí je ale pouze jedním ze způsobů, jak působit na podobu (naší společné) budoucnosti. Tato budoucnost totiž už dávno není to, co bývala – pouhým prodloužením, extrapolací pozitivních aspektů současnosti dosáhneme spíše nebývalého nárůstu jejích nepříznivých dopadů. Osvícenější část populace hledá a zkouší alternativy, a přesto vzděláváme stále pro svět, který zde je nebo spíše byl v (poněkud idealizované) době minulé. Jak rozvíjet představy o budoucnosti, a podpořit jedince, aby potřebné změny uskutečnili, se dozvíte v [článku mapujícím základní předpoklady vzdělávání pro budoucnost](#) – je především souhrnem celosvětových debat na toto téma.

K přemýšlení o budoucnosti patří ovšem i zamyšlení nad tím, co bylo: v tomto čísle Envigogiky diskutuje [o roli médií při formování \(po\)vědomí o environmentálních problémech a podpoře kritického myšlení](#), i o jejich historické podobě na Slovensku prof. Mikuláš Huba.

Naplnit naděje na dobrý život v budoucnosti, když přitom minulost nemá být zapomenuta ani zavržena, bude těžké, musíme se o to ale soustavně pokoušet. Dělejte to s námi, jednou z cest je – psát (a učit) o něčem, co by mohlo být, ale zatím není.

Hodně příležitostí k zamyšlení (a případně i čas na sepsání Vašich myšlenek)

Vám přeje za Envigogiku

Jana a Jirka Dlouzí